

WIESŁAW BOLESŁAW ŁACH
(UNIwersytet WARMIŃSKO-MAZURSKI W OLSZTYNIE)*

Podstawy kształtowania etosu artylerzysty w garnizonie Węgorzewo na przełomie XX i XXI wieku

Streszczenie. Problemem naukowym artykułu jest zdefiniowanie etosu żołnierskiego podczas wykonywania zadań w Siłach Zbrojnych na przełomie XX i XXI w. W tym celu uznano, że m.in. miejsce pełnienia służby, tradycja oraz wychowanie wojskowe kształtują etos żołnierski. W artykule podjęto próbę oceny, w jakim zakresie wymienione wartości stały się podstawą kształtowania etosu artylerzysty w garnizonie Węgorzewo we wskazanym okresie. Od 1949 r. w garnizonie Węgorzewo istnieje jednostka artyleryjska. Na przestrzeni lat zmieniała się jej nazwa, podporządkowanie i zakres realizowanych zadań. To wpłynęło na ukształtowanie się garnizonu artyleryjskiego z rodowodem i doświadczeniem bojowym. Badania nad etosem żołnierskim nawiązują do działalności 1 Mazurskiej Brygady Artylerii im. gen. Józefa Bema, funkcjonującej od 3 września 1993 r. do 31 grudnia 2010 r., która rozkazem przełożonych została przeformowana w 11 Mazurski Pułk Artylerii z dniem 1 stycznia 2011 r. Przejął on dalej tradycje swojej poprzedniczki oraz brygad artylerii, wcześniej stacjonujących w Węgorzewie. Pułk artylerii jest samodzielnym oddziałem wojsk raketowych i artylerii, podległym bezpośrednio dowódcy wojsk lądowych i realizuje podobne zadania jak wcześniejsze brygady.

Słowa kluczowe: etos, artylerzysta, garnizon Węgorzewo, infrastruktura wojskowa, tradycja.

Wstęp

Polski żołnierz zawsze brał na siebie obowiązek walki o Ojczyznę niepodległą i suwerenną. Upłynęły stulecia, a kwestia dbania o dobrze wyposażoną i uzbrojoną armię oraz kształtowanie etosu żołnierskiego jest jak najbardziej aktualna. Treścią artykułu jest próba zdefiniowania etosu żołnierskiego we współczesnych warunkach określonych obowiązków, jakie spoczywają na Siłach Zbrojnych. W tym wypadku należy się odwołać do tradycji oraz szeroko rozumianego wychowania wojskowego i zastanowić się, w jakim zakresie owe doświadczenia mają się stać podstawą *esprit du corps* współczesnej armii, a szczególnie wojsk raketowych i artylerii.

* Wydział Humanistyczny, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych, Zakład Historii XX wieku, e-mail: Wieslaw_lach@tlen.pl.

W tym wypadku przykładów kształtowania podstaw rozumienia żołnierskiej służby jako pewnego rodzaju etosu możemy poszukiwać w Węgorzewie. Dnia 4 grudnia 1949 r., po raz pierwszy na ziemi węgorzewskiej, 950 żołnierzy złożyło przysięgę wojskową. Było to wydarzenie historyczne, gdyż od tego dnia artylerzyści na stałe zadomowili się w Węgorzewie, formując 15 Brygadę Artylerii Armat¹. Zmieniały się nazwy jednostki, jej podporządkowanie i zadania, ale jedno jest pewne, że ukształtował się garnizon artyleryjski z rodowodem i doświadczeniem bojowym. Jednak 31 grudnia 2010 r. 1 Mazurska Brygada Artylerii im. gen. J. Bema przeszła do historii. Rozkazem przełożonych została przeformowana – w jej miejsce z dniem 1 stycznia 2011 r. rozpoczął funkcjonowanie 11 Mazurski Pułk Artylerii, który przejął tradycje swojej poprzedniczki. Pułk artylerii jest samodzielnym oddziałem wojsk raketowych i artylerii podległym bezpośrednio 16 Dywizji Zmechanizowanej i realizuje podobne zadania jak wcześniejsze jej poprzedniczki². W zmieniającej się szybko rzeczywistości wojskowej wiele faktów umyka. Zmieniają się dowódcy, przełożeni i współtowarzysze służby. Zmienia się charakter służby oraz sprzęt, który jest diametralnie inny od tego sprzed lat kilkunastu. Jest to już dość długi okres, który można przeanalizować i wskazać podstawy kształtowania się etosu artylerzysty.

Ciągłość stacjonowania jednostek raketowych i artylerii w garnizonie Węgorzewo

W latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku oprócz jednostek 1 i 15 Dywizji Zmechanizowanej najważniejszym związkiem taktycznym stacjonującym na Mazurach była 1 Warszawska Brygada Artylerii Armat im. gen. Józefa Bema w Węgorzewie.

Był to czas wielkich przemian w Wojsku Polskim zwanych „restrukturyzacją”, a polegający głównie na zmniejszaniu stanu osobowego armii. W efekcie wiele jednostek, a nawet garnizonów, było całkowicie likwidowanych, m.in. 15 Dywizja Zmechanizowana z dowództwem w Olsztynie została przeformowana na 15 Bazę Materiałowo-Techniczną, a 32 Brygada Rakiet Operacyjno-Taktycznych w Orzyszu została całkowicie zlikwidowana. Zmiany nie ominęły również 1 Warszawskiej Brygady Artylerii Armat (WBAA), która powstała 9 maja 1967 r. na bazie 15 Brygady Artylerii Armat. Co prawda, istniała jednak i musiała być utrzymana jej sprawność bojowa, a dodatkowo w ramach zadań „wojennych” tworzono jeszcze jedną brygadę artylerii. W tym czasie coraz częściej mówiło się o całkowitym „skadrowaniu” jednostek Warszawskiego Okręgu Wojskowego, miało to

¹ *1 Brygada Artylerii. Wspomnienia, kalendarium, symbole*, red. W.B. Łach, Węgorzewo 2003, s. 139.

² *Tradycje*, <http://11pa.wp.mil.pl/> (dostęp: 19 XII 2017).

dotyczyć również 1 WBAA. Na bazie brygady planowano utworzenie Ośrodka Szkolenia Rezerw, który oprócz podstawowych zamierzeń realizowałby zadania mobilizacyjne³.

Ostatecznie decyzją przełożonych z sierpnia 1989 r. w Węgorzewie – na bazie brygady – powstał 1 Ośrodek Szkolenia Specjalistów Wojsk Rakietowych i Artylerii (OSSWRiA), z etatem zmiennym około 1000 żołnierzy. Brygada oficjalnie przestała istnieć, jednak na wypadek zagrożenia wojennego Ośrodek mobilizowałby brygadę artylerii⁴. Działo się to w drugiej połowie 1989 r., a więc roku przemian ustrojowych w Polsce. Dalsze lata przyniosły ciąg wielkich wydarzeń, które zmieniły mapę środkowej Europy. Te wydarzenia polityczne mają swoje konsekwencje dla Sił Zbrojnych, spowodowały one nowe spojrzenie na struktury organizacyjne, dyslokację jednostek, wymianę sprzętu i wiele innych aspektów.

W skład 1 OSSWRiA wchodziło pięć szkół: Szkoła Podoficerów Zawodowych, dwie Szkoły Podchorążych Rezerwy oraz dwie Szkoły Podoficerów Służby Zasadniczej. Na zakończenie każdego turnusu przeprowadzane były przez komisje zewnętrzne egzaminy. Ośrodek w ciągu sześciu lat funkcjonowania przeszkolił około 7200 dowódców drużyn i działonów. Dodatkowo, Ośrodek w ramach zadań mobilizacyjnych rozwijał brygadę artylerii, która była w tzw. „workach”, czyli w magazynach i garażach, a żołnierze powoływani byli z rezerwy. Związane to było z obowiązkiem wykonywania strzelań bojowych, które głównie realizowano w Ośrodku Szkolenia Poligonowego Wojsk Lądowych w Orzyszu⁵.

W 1993 r. ponownie ważyły się losy węgorzewskiego garnizonu. Najważniejszym wydarzeniem był udział w kwietniu w ćwiczeniu „Klon 93” w Orzyszu. Wtedy brygadę wizytował Prezydent RP Lech Wałęsa. Wielu tę wizytę, jak i późniejszą inspekcję, pamięta do dzisiaj. Ówczesny komendant Ośrodka i jednocześnie dowódca mobilizowanej brygady płk Wiesław Pietrzak tak ją wspominał: „Prezydent, znany z niestandardowych posunięć, jako cel wskazał rosnącą na poligonie trzymetrową brzoźkę. Dla artylerii, która raczej dobiera sobie większe cele, był to, szczerze mówiąc... problem. Ale okazało się, że dobre przygotowanie nastaw przez opracowany przez oficerów brygady pierwszy w Polsce zestaw zautomatyzowanego kierowania ogniem artylerii „Kobra” plus doskonała sprawność działonów artyleryjskich spowodowały, że brzoźka została sprzątnięta, a Prezydent pogratulował precyzji. Na pożegnanie otrzymał godło z artyleryjskich odłamków”⁶.

³ W. Pietrzak, *Brygada w okresie wielkich zmian*, [w:] *Garnizony artyleryjskie na Warmii i Mazurach*, cz. 2 (*Artyleria polska w XX wieku. W 70 rocznicę powstania 1 Warszawskiej Brygady Artylerii Armat im. gen. J. Bema w Węgorzewie*), red. W.B. Łach, Węgorzewo 2014, s. 196.

⁴ *Ibidem*, s. 197.

⁵ *Warszawski Okręg Wojskowy. Historia i współczesność*, red. W. Rozbicki, Warszawa 1997, s. 55.

⁶ W. Pietrzak, *op. cit.*, s. 198.

Ukoronowaniem funkcjonowania ośrodka była Inspekcja Sił Zbrojnych w 1993 r. Tyle, że inspekcja przyjechała do Brygady, a nie Ośrodka, w rezultacie egzaminy „zdawała” Brygada i Ośrodek. Zaangażowanie kadry, żołnierzy i pracowników wojska podczas prowadzonych egzaminów i ćwiczeń przeszło moje najśmielsze oczekiwania. Zaprocentowało to wysoką oceną, w tym czasie była to najwyższa ocena w Wojskach Lądowych, a efektem było wyróżnienie Ośrodka przyznaniem Odznaki Sił Zbrojnych RP. Myślę, że te wydarzenia miały niekwestionowany wpływ na decyzje, co do dalszego funkcjonowania garnizonu i brygady.

Rok 1993 to okres dalszych zmian w Siłach Zbrojnych RP, spowodowany m.in. Traktatem o Konwencjonalnych Siłach Zbrojnych w Europie (CFE). Podpisany w 1990 r. przez państwa członkowskie Układu Warszawskiego i Sojuszu Północnoatlantyckiego, został ratyfikowany w 1992 r. przez państwa dawnego Układu Warszawskiego, w tym państwa sukcesyjne byłego Związku Sowieckiego, oraz państwa NATO. Spowodował on m.in. redukcję artylerii o kalibrze powyżej 100 mm, a tym samym restrukturyzację (likwidację) wielu jednostek artylerii⁷.

Decyzje te dotknęły również węgorzewską jednostkę, gdyż zmniejszająca się liczba żołnierzy wymusiła reformę szkolnictwa wojskowego, co stawiało funkcjonowanie Ośrodka pod znakiem zapytania. Jednak szczęśliwie dla garnizonu węgorzewskiego od 25 sierpnia 1993 r. decyzją ministra obrony narodowej Bronisława Komorowskiego nr 59/MON z dnia 25 sierpnia 1993 r. na bazie 1 OSSWRiA stworzono 1 MBA im. gen. Józefa Bema⁸. Była to tylko zmiana nazwy, gdyż nadal nowo powstała brygada szkoliła podoficerów artylerii na potrzeby Wojsk Lądowych i pozostawała w dotychczasowej strukturze ośrodka szkolenia. Liczyła wówczas w etacie pokojowym około 1200 żołnierzy zawodowych i służby zasadniczej (wraz ze szkolącymi się elewami, którzy po sześciomiesięcznym przeszkoleniu udawali się do jednostek artyleryjskich) i 135 pracowników wojska. Dyscyplina kadry była dobra, gdyż dowódcy brygad bardzo rygorystycznie przeciwdziałali wszelkim naruszeniom dyscypliny, a szczególnie nadużywaniu alkoholu. Problemem była jednak sytuacja mieszkaniowa, która nie przedstawiała się najlepiej. Internat mieścił się w starym budynku, wymagającym remontu kapitalnego i tylko częściowo zaspokajał potrzeby kadry. W latach dziewięćdziesiątych (pokłosie okresu wcześniejszego) wielu żołnaczy młodych oficerów wraz z objęciem stanowiska służbowego w jednostce liczyło na otrzymanie mieszkania służbowego. Niestety sytuacja mieszkaniowa nie przedstawiała się najlepiej. Tym samym uważano służbę w Węgorzewie za

⁷ M. Mróz, *Traktat o Konwencjonalnych Siłach Zbrojnych w Europie (CFE)*, Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz 1995, nr 74.

⁸ E. Pawlica, W.B. Łach, D. Godlewski, *1 Mazurska Brygada Artylerii im. gen. Józefa Bema. Tradycja i współczesność*, Olsztyn 1998, s. 81.

zło konieczne, szukając okazji do jak najszybszego przeniesienia do garnizonów, w których warunki mieszkaniowe byłyby lepsze⁹.

W 1995 r. po likwidacji szkół podoficerskich 1 MBA w końcu przyjęła strukturę jednostki bojowej. Na czas zagrożenia wojennego brygada formowała dywizjon dowodzenia i cztery dywizjony ogniowe, które niestety uzbrojone były w przestarzałe 152 mm haubicoarmaty wzór 1937/1985 (MŁ-20) holowane przez ciągniki „Kraz-255B”. Od podstaw formowana była Komenda Garnizonu Węgorzewo, 132 kompania ochrony, 55 Zmilitaryzowane Warsztaty Garnizonowe i Sekcja Kontrwywiadu. Razem stanowiło to około 2,5 tys. ludzi (w zdecydowanej większości żołnierzy rezerwy). Dodatkowo park samochodów ciężarowych i maszyn do załadunku i przewozu amunicji oraz zapasów uzupełniano pojazdami z cywilnych zakładów pracy¹⁰.

Po rozformowaniu Warszawskiego Okręgu Wojskowego, dnia 2 grudnia 1998 r. brygada została podporządkowana Dowództwu Pomorskiego Okręgu Wojskowego. Dnia 12 marca 1999 r., kiedy Minister Spraw Zagranicznych RP przekazał na ręce Sekretarz Stanu USA akt przystąpienia Polski do Traktatu Północnoatlantyckiego, brygada zdawała pozytywnie inspekcję prowadzoną przez Departament Kontroli MON. Inspekcja zakończyła się 13 marca, zaś brygada uzyskała ocenę dobrą. Za wysokie wyniki szkoleniowe brygada została uhonorowana Znakiem Honorowym Wojsk Lądowych¹¹.

Na przełomie 1999/2000 r. 1 MBA została przeformowana na nowy etat zęgnając działa, które pamiętały II wojnę światową. Tym samym, po rozwiązaniu 15 Dywizji Zmechanizowanej – brygada stała się najważniejszym związkiem taktycznym na Mazurach. W dywizjonach ogniowych dotychczasowe ciągnięte armatohaubice 152 mm zastąpiono samobieżnymi armatohaubicami „Dana” i wyrzutniami raketowymi BM-21. Jednocześnie zwiększono w bateriach ogniowych ilość dział (wyrzutni) z 6 do 8. Od sierpnia 2001 r. realizowano kolejne przeformowanie brygady na nowy etat uwzględniający natowskie struktury sztabów brygady i sztabów dywizjonów. W wyniku przeformowania podwoił się dotychczasowy stan osobowy brygady. Rozwinięty został 2 dywizjon artylerii samobieżnej, zaś w skład brygady włączono również dywizjon ogniowy raket taktycznych „Toczka” z miejscem stacjonowania w Choszczynie¹².

W październiku 2001 r. 1 MBA została przekazana wraz z innymi jednostkami operacyjnymi w podporządkowanie nowo utworzonego 1 Korpusu Zmechanizowanego z siedzibą w Bydgoszczy. Według nowych procedur, prowadzono własne ćwiczenia i treningi kierowania ogniem z dywizjonem ogniowym raket

⁹ E. Pawlica, *Mazurska przygoda. Moje wspomnienia z dowodzenia 1. Mazurską Brygadą Artylerii w Węgorzewie w latach 1994–2003*, [w:] *Garnizony artylerzysty na Warmii...*, s. 209.

¹⁰ *Ibidem*, s. 210.

¹¹ *Ibidem*, s. 231.

¹² *Ibidem*, s. 236–237.

taktycznych „Toczką” na poligonie w Drawsku Pomorskim oraz z 2 i 3 dywizjonem artylerii samobieżnej na poligonie w Orzyszu.

W styczniu 2003 r. na dorocznej odprawie kierownictwa MON, brygada została wyróżniona Znakiem Honorowym SZ RP za działalność w 2002 r. W latach 2004–2006 najważniejsze było szkolenie brygady do realizacji zadań zgodnie z przeznaczeniem, w tym przygotowanie dowództwa, sztabu oraz dywizjonu dowodzenia do wykonywania zadań w ramach NATO. Brygada realizowała również zadania szkoleniowe w ramach wsparcia Wielonarodowego Korpusu Północ-Wschód, a także działań w obronie wybrzeża morskiego. W związku z tym uruchomiono w warunkach garnizonowych intensywne zajęcia kursowe kadry z języka angielskiego. W ramach szkolenia doskonalono równomiernie wiedzę i umiejętności praktyczne dowództw, sztabów i wojsk. Istotne miejsce zajmowało również szkolenie fizyczne. W tym czasie rozpoczął się proces dozbrajania brygady w nowoczesne uzbrojenie i sprzęt wojskowy – zamontowano m.in. kolejne zestawy kierowania ogniem artylerii *Topaz* oraz zestawy radio-teodolitoowego systemu sondażowego „Bar”. W maju 2005 r. – zgodnie decyzją wyższych przełożonych – zakończono proces rozformowania ostatniego w Siłach Zbrojnych dywizjonu rakiet taktycznych „Toczką”, który stacjonował w Choszcznie. Wszystkie te procesy realizowane były w warunkach wprowadzonej w 2003 r. nowej ustawy o służbie żołnierzy zawodowych. W czasie jego dowodzenia Brygada przeszła pomyślnie ponad dwadzieścia różnego rodzaju sprawdzianów na poligonie oraz w garnizonie, w tym była trzykrotnie kontrolowana przez Departament Kontroli MON¹³.

Od 2008 r. żołnierze brygady wypełniali również zadania mandatowe w Syrii. Nieco później Brygada przygotowała i wyekspediowała sprzęt artyleryjski do Afganistanu, który po raz pierwszy wykonywał zadania bojowe w ramach Grupy Wsparcia Ogniewego¹⁴.

Z dniem 31 grudnia 2010 r. 1 MBA im. gen. J. Bema przeszła do historii. Rozkazem przełożonych została przeformowana, zaś w jej miejsce z dniem 1 stycznia 2011 r. rozpoczął funkcjonowanie – jak wcześniej podano – 11 Mazurski Pułk Artylerii, który przejął tradycje 1 MBA¹⁵. Nastąpiła kontynuacja procesu modernizacji uzbrojenia i sprzętu wojskowego, będącego na wyposażeniu brygady. Jest on sukcesywnie wyposażony w najnowocześniejszy sprzęt, jakim dysponują Wojska Rakietowe i Artylerii. Kontynuowana była również misja w Afganistanie. Oczywiście głównym zadaniem brygady jest wspieranie artyleryjskie wojsk lądowych, które realizuje się w trakcie licznych ćwiczeń i treningów, które są wysoko oceniane przez przełożonych¹⁶.

¹³ *Artylerzyści z Węgorzewa w czasach przelomu 1999–2016*, red. J. Gnas, A. Iwaniuk, W.B. Łach, Węgorzewo 2017, s. 13.

¹⁴ *Ibidem*, s. 38.

¹⁵ *Ibidem*, s. 3.

¹⁶ Tradycje, <http://11pa.wp.mil.pl/> (dostęp: 20 XII 2017).

Akceptacja społeczna oraz kultywowane tradycje i symbolika

Od 1989 r. zaistniały obiektywne warunki do przywracania Wojsku Polskiemu narodowego i demokratycznego charakteru, jego chlubnych tradycji bojowych, należytego miejsca czynów i zasług wielkich przodków, którzy na polach bitewnych sławili oręż polski, dzielnie broniąc suwerenności i niepodległego bytu państwowego.

Zasady dziedziczenia tradycji usankcjonowane zostały w Rozkazie Ministra Obrony Narodowej nr 1 z dnia 2 stycznia 1991 r., a następnie potwierdzone w kolejnej decyzji ministra z dnia 11 sierpnia 2004 r. w sprawie dziedziczenia i kultywowania tradycji oręża polskiego, w której ustalono, że: „1. Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, zwane dalej »Siłami Zbrojnymi«, dziedziczą tradycje oręża Polski Piastów i Jagiellonów, I Rzeczypospolitej, epoki napoleońskiej, okresu powstań narodowych, II Rzeczypospolitej, walk o niepodległość w latach I i II wojny światowej. 2. Dziedziczenie i kultywowanie tradycji, o których mowa w pkt. 1, kształtuje obywatelskie postawy i ducha bojowego żołnierzy, pogłębia procesy integracyjne i zwartość Sił Zbrojnych, pobudza do wzmożonego wysiłku szkoleniowego oraz umacnia więzi wojska ze społeczeństwem”¹⁷.

Jednostkom wojskowym, posiadającym własne tradycje bojowe z okresu II wojny światowej, nakazano zachować i kultywować oraz dziedziczyć tradycje oręża polskiego, o których mowa powyżej. Można powiedzieć, że modelowym przykładem jednostki wojskowej, która jako jedna z pierwszych dostosowała się do wyrażonych zasad była 1 MBA im. gen. J. Bema, a obecnie 11 Mazurski Pułk Artylerii im. gen. J. Bema.

Na początku lat dziewięćdziesiątych w 1 OSSWRiA proces przywracania artyleryjskich tradycji zainicjował jego ówczesny komendant płk dypl. Wiesław Pietrzak. Inicjatywę tę zaakceptowała kadra pododdziałów, rezerwistów, kombatanów i pracowników ośrodka. Rozpoczęto gromadzenie pamiątek i informacji związanych z tradycjami artylerii ciężkiej. Na wniosek grupy oficerów 7 grudnia 1992 r. podjęto uchwałę o dziedziczeniu i kultywowaniu tradycji przez nowo formowaną brygadę artylerii¹⁸.

Decyzją Ministra Obrony Narodowej nr 59/MON z 25 sierpnia 1993 r., 1 OSSWRiA został przemianowany – jak wcześniej wspomniano – na 1 Brygadę Artylerii, której nadano wyróżniającą nazwę „Mazurska” oraz imię generała Józefa Bema. Ustalono również dzień 3 września świętem brygadowym w rocznicę sformowania w obozie siedleckim 1 Brygady Artylerii Armat. Od tego momentu brygada wywodzi swój rodowód z okrytych chwałą formacji artyleryjskich Wojska

¹⁷ Decyzja nr 229/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 VIII 2004 r. w sprawie dziedziczenia i kultywowania tradycji oręża polskiego, http://www.wojsko-polskie.pl/f/pages/atts/2016/5/decyzja_nr_229_mon_z_dnia_11_sierpnia_2004_r_w_sprawie_dziedziczeni (dostęp: 12 I 2018).

¹⁸ E. Pawlica, W.B. Łach, D. Godlewski, *op. cit.*, s. 81.

Polskiego: Kompanii Pozycyjnej Artylerii Pieszej, 1 Kompanii Pozycyjnej Artylerii Pieszej, 1 Pułku Artylerii Ciężkiej, 202 Modlińskiego Pułku Artylerii Ciężkiej oraz 1 Warszawskiej Brygady Artylerii Armat¹⁹.

Dnia 3 września 1993 r. zapoczątkowano obchody święta brygady. W trakcie uroczystości odczytano rozkaz o przeformowaniu oraz uroczystość przyjęto tradycje oraz odznakę brygady. Rok później, 3 września 1994 r., w obecności dowódcy Warszawskiego Okręgu Wojskowego – gen. dyw. Juliana Lewińskiego oraz przedstawicieli władz wojewódzkich i gminnych, organizacji kombatanckich, byłych żołnierzy rezerwy i społeczeństwa miasta wręczony został dla brygady nowy sztandar ufundowany z inspiracji żołnierzy Armii Krajowej i mieszkańców Węgorzewa. Na drugi dzień nowy sztandar brygady jej dowódca płk dypl. W. Pietrzak przekazał obejmującemu obowiązki dowódcy brygady płk. Edwardowi Pawlicy. Ceremoniałowi przekazania obowiązków przewodniczył Szef Wojsk Rakietowych i Artylerii Sztabu Generalnego WP²⁰.

Kolejnym etapem procesu przejmowania tradycji było ustanowienie i wprowadzenie odznaki honorowej i znaku rozpoznawczego brygady. Na początku września 1996 r. – w trakcie obchodzonego święta brygady – Rada Miasta i Gminy w Węgorzewie ufundowała proporzec rozpoznawczy jednostce oraz poszczególnym pododdziałom. Dwudniowe obchody święta zainaugurowano otwarciem wystawy poświęconej patronowi brygady, gen. J. Bemowi. Kulminacyjnym punktem było odczytanie rozkazu o nadaniu proporców rozpoznawczych i ich poświęcenie. Proporce dowódcy brygady i dowódcom dywizjonów wręczył burmistrz Węgorzowa – Władysław Anchim oraz wiceprzewodniczący Rady Miasta i Gminy – Jacek Miszkiel. W trakcie zbiórki, w uznaniu za okazaną pomoc i współpracę, miejscowe koło Związku Byłych Żołnierzy Zawodowych przekazało dowódcy płk. E. Pawlicy flagę państwową²¹.

Istniejący od 1 stycznia 2011 r. 11 Mazurski Pułk Artylerii dziedziczy tradycje swoich poprzedników. Ma to ogromne znaczenie w procesie patriotycznego wychowania żołnierzy. Decyzją nr 85/MON z 16 marca 2011 r. w sprawie przejścia dziedzictwa tradycji, nadania nazwy wyróżniającej i imienia patrona, ustanowienia dorocznego święta oraz czasowego używania sztandaru 1 MBA przez 11 Mazurski Pułk Artylerii – ustanowiono prawne podstawy dziedziczenia tradycji²².

W dwa miesiące później Decyzją nr 189/MON z 23 maja 2011 r. wprowadzono odznakę pamiątkową, odznakę rozpoznawczą i proporczyk na берет. Postanowieniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 28 sierpnia 2013 r., nadano węgorskiej jednostce wojskowej nowy sztandar ufundowany przez społeczeństwo Ziemi Węgorzewskiej. Został on wręczony 11 Mazurskiemu Pułkowi Artylerii w dniu 6 września 2013 r.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, s. 81.

²¹ *Ibidem*, s. 91.

²² *Artylerzyści z Węgorzewa w czasach przelomu...*, s. 137–138.

W następnym etapie z okazji pięciolecia funkcjonowania pułku w nowych strukturach, pododdziały zostały uhonorowane nowymi proporcami rozpoznawczymi. Główne uroczystości miały miejsce 28 sierpnia i rozpoczęły się uroczystym apelem pułku. Jego dowódca, płk dypl. Jacek Wera, w przemówieniu nawiązał do tradycji proporców rozpoznawczych jako znaków bojowych. Kulminacyjnym momentem apelu była ceremonia wręczenia proporców pododdziałom pułku. Jako pierwszy odebrał proporzec dowódca pułku, z rąk zastępcy dowódcy 16 Dywizji Zmechanizowanej gen. bryg. Marka Sokołowskiego. W następnej kolejności swe proporce otrzymali poszczególni dowódcy pododdziałów. Dowodem akceptacji społecznej było w tej części ceremonii asystowanie przedstawicieli władz samorządowych, którzy byli fundatorami proporców rozpoznawczych²³.

Infrastruktura wojskowa i sprzęt artyleryjski podstawą funkcjonowania jednostek artylerii w Węgorzewie

Po II wojnie światowej stan obiektów wojskowych, znajdujących się na przejętym przez Polskę terenie byłych Prus Wschodnich przedstawiał się o wiele lepiej niż w innych częściach kraju. Przy zniszczeniach i stanie obiektów wojskowych znajdujących się w centrum kraju stanowiły one doskonałą bazę dla powracających z frontu oddziałów wojskowych. Były to obiekty nowoczesne, z ośrodkami poligonowymi i bazą szkoleniową dla wszystkich rodzajów wojsk lądowych oraz jednostek sił powietrznych.

Do garnizonów, w których można było rozlokować wojsko należy zaliczyć Gołdap, Węgorzewo, Ełk, Giżycko, Orzysz, Kętrzyn, Mrągowo, Szczytno, Biskupiec, Olsztyn, Ostróda, Morąg, Lidzbark Warmiński, Bartoszyce oraz Braniewo. Obiekty koszarowe, a także infrastruktura wojskowa, były budowane na przełomie XIX i XX w., tworząc podstawę do przygotowania armii niemieckiej do działań przeciwko Rosji carskiej. W latach trzydziestych, w momencie zerwania przez Niemcy wszelkich ograniczeń związanych z traktatem wersalskim, nastąpiła ponowna rozbudowa infrastruktury wojskowej. W Prusach Wschodnich przy już istniejących koszarach lub od podstaw w latach 1935–1940 powstały nowoczesne kompleksy wojskowe, które w większości są wykorzystywane do dnia dzisiejszego²⁴.

Koszary w Węgorzewie mieszczą się w dwóch kompleksach znajdujących się po obu stronach ul. Bema, z których główny kompleks został zbudowany pod koniec lat trzydziestych ubiegłego wieku, drugi powstał przed I wojną światową.

²³ *Ibidem*; *Wydarzenia pułkowe 2015 r.*, <http://11pa.wp.mil.pl/> (dostęp: 8 II 2018).

²⁴ W.B. Łach, *Warmia i Mazury w systemie obronnym Polski po II wojnie światowej – jednostki liniowe Wojska Polskiego w wybranych garnizonach*, [w:] *Wojsko Polskie w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej po II wojnie światowej*, red. H. Łach, Olsztyn 2016, s. 171–174; *Warszawski Okręg Wojskowy...*, s. 31–32.

Budynki te pozostają do dzisiaj w granicach kompleksu wojskowego i są wykorzystywane przez 11 Mazurski Pułk Artylerii.

Infrastruktura koszarowa 1 MBA zabezpieczała funkcjonowanie jednostki w ówczesnych strukturach. Stan utrzymania obiektów był różnorodny i w zasadzie wymagał remontów zachowawczych, jedynie niektóre obiekty wymagały remontów kapitalnych. Budynki koszarowe oraz budynek sztabowy mieściły stan osobowy jednostki, zapewniając regulaminowe normy kwaterunkowe dla żołnierzy służby zasadniczej i pomieszczenia kancelaryjne dla kadry oraz pracowników wojska. Na terenie jednostki znajdował się klub żołnierski z salą konferencyjną, kawiarenką, biblioteką i salą tradycji oraz blok kuchenny ze stołówką żołnierską. Bezpośrednio poza koszarami znajdował się Klub Garnizonowy, w którym mieściło się również Kasyno Wojskowe z własnym zapleczem kuchennym. Obecnie jest to siedziba Klubu Żołnierskiego, a kasyno dzierżawione jest przez prywatnego agenta.

Po drugiej stronie ul. Bema znajduje się blok koszarowy zaadaptowany obecnie na kaplicę garnizonową i pomieszczenia ambulatoryjne oraz garaże, które mieszczą się w byłych poniemieckich stajniach. Baza magazynowa była również na terenie koszar i parku technicznego. Część magazynów (uzbrojenia i chemiczny) urządzona została w solidnych poniemieckich piętrowych bunkrach, których na terenie koszar było pięć. Była to pozostałość po niemieckim stanowisku dowodzenia, w którym rozmieszczony był w czasie wojny niemiecki Sztab Główny Artylerii²⁵. Zapasy amunicji i paliwa znajdowały się na terenie Garnizonowych Składow Amunicji (GSA) odległych o 3 kilometry od koszar, chronionych przez pododdział wartowniczy²⁶.

W odległości 3 kilometrów od koszar znajduje się także duży przykoszarowy plac ćwiczeń, który zapewnia szkolenie specjalistyczne i szkolenie taktyczne (na skróconych odległościach) pododdziałów artylerii. Na nim jest umieszczona strzelnica garnizonowa, nieduży budynek szkolny z salami wykładowymi, artyleryjska strzelnica małokalibrowa oraz dominujące w okolicy wzgórze, przydatne do szkolenia zwiadowców. Do placu ćwiczeń przylegało kilkadziesiąt hektarów pól wraz z jeziorem Łupinek (należących do Wojskowego Gospodarstwa Rolnego), które można było wykorzystywać do szkolenia taktycznego pododdziałów artyleryjskich.

W odległości 3,5 kilometra od koszar znajdował się również Ośrodek Szkolenia Wodnego, położony nad jeziorem Świącajty oraz Ośrodek Sprawności Fizycznej. Oba te ośrodki zapewniały w okresie letnim warunki do nauki pływania dla żołnierzy oraz wypoczynku i rekreacji dla kadry i rodzin, a także środowiska cywilnego. Obecnie funkcjonuje tylko Ośrodek Sprawności Fizycznej, gdyż Ośrodek

²⁵ R. Karuzo, *Dzieje Garnizonu Węgorzewo w latach 1934–1945*, [w:] *Wojsko na Mazurach na przestrzeni dziejów. Wojsko na Ziemi Węgorzewskiej*, red. W.B. Łach, Węgorzewo 2001, s. 90.

²⁶ E. Pawlica, *op. cit.*, s. 2007–2009.

Szkolenia Wodnego został przekazany decyzją przełożonych do Agencji Mienia Wojskowego i sprzedany.

Do 2010 r. jednostka chroniona była przy pomocy dwóch zestawów wart: wewnętrznej do ochrony koszar i zewnętrznej do ochrony GSA, oraz pododdziału alarmowego. Oprócz parkowej służby, biura przepustek i służb dyżurnych pododdziałów, wydzielano dodatkowo służby do ochrony placu ćwiczeń i Ośrodka Szkolenia Wodnego. Dobowy zestaw służb liczył ponad 50 żołnierzy. Całością ochrony kierował oficer dyżurny brygady. Obecnie ochroną obiektów zajmują się zewnętrzne firmy ochraniarskie, a GSA znajduje się w dyspozycji 24 Wojskowego Oddziału Gospodarczego.

Współcześnie obiekty koszarowe są użytkowane przez 11 Mazurski Pułk Artylerii i 24 Wojskowy Oddział Gospodarczy. Znajdują się w dobrym stanie i przechodzą systematycznie przeglądy roczne oraz wieloletnie. Dodatkowo następuje rozbudowa infrastruktury technicznej ze względu na przyjmowanie nowego uzbrojenia artyleryjskiego²⁷.

Do końca XX w. podstawowym wyposażeniem brygady były 152 mm haubicarmaty wzór 1937/1985 (MŁ-20). Ich okres świetności to II wojna światowa, kiedy to udowodniły swoje wysokie walory bojowe i uniwersalność. Jednak mimo swego wieku oraz zachodzących zmian, nadawały się doskonale zarówno do niszczenia artylerii przeciwnika, jak i obezwładniania odległych celów grupowych. Przykładem ich skuteczności była pierwsza i druga wojna indochińska. Donośność 17 230 metrów, obsługa 9 osób, naboje o masie do 44 kilogramów. Jak wspomniano wcześniej, haubicarmaty były holowane z wykorzystaniem dwukołowego przodka przez terenowe ciągniki artyleryjskie „Kraz-255W”²⁸.

Ciągnione haubicarmaty to historia, ale nadal należą do sprzętu artyleryjskiego i raketowego pamiętającego lata osiemdziesiąte, a będącego współcześnie na wyposażeniu 11 Mazurskiego Pułku Artylerii. Posiada on także wyrzutnie artylerii raketowej BM-21 i samobieżne armatohaubice wzór 1977 „Dana”. Wyrzutnia artylerii raketowej BM-21 przeznaczona jest do rażenia środków ogniowych, sprzętu bojowego w rejonach ześrodkowania oraz umocnień połowych. BM-21 posiada pakiet 40 (4 x 10) luf o kalibrze 122,4 mm, zainstalowanych na zmodyfikowanym podwoziu samochodu Ural-375D (napęd 6 x 6). Czas wystrzelenia salwy 40 pocisków – 20 sekund, obsługa 6 żołnierzy²⁹.

Z kolei samobieżna armatohaubica wzór 1977 „Dana” jest produkcji czechosłowackiej. Powstała na podwoziu kołowym Tatry 815. Uzbrojenie – haubicarmata

²⁷ M. Ziniewicz, *Wojskowa infrastruktura techniczna z czasów I wojny światowej obecnie wykorzystywana przez Resort Obrony Narodowej*, [w:] *Wielka wojna na Mazurach 1914–1915. Studia z dziejów frontu wschodniego I wojny światowej*, red. R. Kempa, Giżycko 2014, s. 429.

²⁸ P. Bardzik, *Podstawowy sprzęt artyleryjski „Węgorzewskiej” I. Brygady Artylerii w latach 1943–1989*, [w:] *Garnizony artyleryjskie na Warmii...*, s. 159–162.

²⁹ *Ibidem*, s. 163–164.

152 mm o szybkostrzelności 4 strzałów na minutę, zapas nabojów – 60 szt., donośność – 18 700 metrów. Wyposażenie dodatkowe – przeciwlotniczy karabin maszynowy DSzKM wzór 38/46 kalibru 12,7 mm, załoga 5 osób. Obecnie pułk ma 42 sztuki tego sprzętu³⁰.

Wyznacznikiem zmian było wprowadzenie na wyposażenie pułku wyrzutni raketowej WR-40 „Langusta”. Samobieżna wieloprowadnicowa wyrzutnia raketowa skonstruowana w Polsce, jako gruntowna modernizacja wyrzutni radzieckiej BM-21 „Grad”. Oprócz standardowych pocisków M-21OF, ma być wyposażana również w pociski raketowe Feniks-Z. Wyrzutnia przeznaczona jest do zastosowania na szczeblu dywizjonu artylerii raketowej, jako środek ogniowy służący do niszczenia i obezwładniania siły żywej oraz sprzętu bojowego przeciwnika, niszczenia umocnień i punktów oporu przeciwnika, stawiania narzutowych zapór minowych, zakłócania i dezorganizacji działań przeciwnika. Wyrzutnia posiada 40 luf kalibru 122,4 mm, pełna salwa jest wykonywana w ciągu 20 sekund. Zasięg ostrzału wynosi od 40 do blisko 70 km (przy zastosowaniu pocisków Feniks-Z), a w przypadku standardowej amunicji wynosi 20 km. Wprowadzone jeszcze na stan brygady na początku 2009 r. Obecnie w pułku znajdują się 24 wyrzutnie³¹.

Jednak główną siłą uderzeniową – a zarazem dumą węgorzewskich artylerzystów – jest dywizjonowy moduł ogniowy o kryptonimie „Regina”. W skład jednego modułu dywizjonowego wchodzi: 155 mm samobieżna armatohaubice „Krab” (w liczbie 24 egzemplarzy), a także trzy wozy dowódczo-sztabowe, osiem wozów dowódczych różnego szczebla, sześć wozów amunicyjnych i wóz remontu uzbrojenia i elektroniki. Samobieżna haubica składa się z dwóch zasadniczych elementów: autonomicznej wieży z zamontowanym na niej działem oraz gaśnicowego podwozia. Załoga składa się z pięciu osób. Dobrze wyszkolona i wytrenowana załoga może wystrzelić przy prowadzeniu długotrwałego ognia – 6 strzałów w ciągu minuty, na odległość do 40 km. Dodatkowe uzbrojenie stanowi karabin maszynowy kalibru 12,7 mm. „Krab” wraz z załogą i amunicją waży 48 ton. Wysoką mobilność haubicy zapewnia niemiecki ośmiocylinnowy turbodoładowany silnik wysokoprężny firmy MTU o mocy 1000 KM. Prędkość maksymalna haubicy w zależności od terenu wynosi od 15 km/h przy wyboistej powierzchni do 60 km/h na drogach utwardzonych. Skuteczny zasięg haubicy przy pełnych zbiornikach to 400 km. Celność armaty o kalibrze 155 mm umożliwia skonstruowany w Polsce komputerowy system kierowania ogniem. Ochronie załogi służy system przeciwpożarowy zamontowany w przedziale silnika i system tłumienia wybuchu zamontowany w przedziale bojowym³². Ceremonia oficjalnego i uroczystego przekazania 11 Mazurskiemu Pułkowi Artylerii kompletnie-

³⁰ *Artylerzyści z Węgorzewa w czasach przelomu...*, s. 140.

³¹ *Ibidem*, s. 141.

³² HSW SA: 155 mm samobieżna haubica L52 kal. „Krab”, <http://promilitaria21.home.pl/autoinstalator/joomla/innowacje-i-biznes/item/4022-hsw-sa-155-mm-samobieznahaubica-l-52-k> (dostęp: 15 I 2017).

go dywizjonowego modułu ogniowego „Regina” nastąpiła 31 sierpnia 2017 r. z udziałem kierownictwa Ministerstwa Obrony Narodowej³³.

Lata 2013–2017 to dla pułku czas wytężonego wysiłku szkoleniowego. Realizowano pięć programów operacyjnych, których głównym celem było pozyskanie przez artylerię polską nowych zdolności bojowych. Wdrożenie takich działań artyleryjskich i wyrzutni raketowych jak: 155 mm „Krab” i „Kryl”, WR-40 „Langusta” – stawia 11 Mazurski Pułk Artylerii w europejskiej czołówce. Nowy sprzęt ogniowy, w połączeniu z już użytowanymi, nowoczesnymi i zaawansowanymi technologicznie systemami rozpoznania, łączności i kierowania ogniem, pozwala na funkcjonowanie w środowiskach sieciocentrycznych podczas prowadzenia działań o wysokim i średnim stopniu intensywności. Potwierdzeniem tego stwierdzenia są dotychczasowe doświadczenia, zebrane podczas działania Grup Wsparcia Ogniowego w operacji NATO w Afganistanie (w składzie sił ISAF) oraz wspólne działania z naszymi sojusznikami w ramach ćwiczeń międzynarodowych.

Podsumowanie

Polska artyleria to ponad sześćset lat historii jej rozwoju, użycia bojowego oraz tradycji, wiedzy i kunsztu artylerzystów. W ten okres wpisują się artylerzyści z Węgorzewa. Ich etos można podsumować słowami najślynniejszego polskiego artylerzysty, gen. Józefa Bema, który twierdził, że „Obowiązkiem przeto najgłówniejszym Dowódców wszelkiego rzędu być powinno, aby w wojsku dobrego ducha utrzymywać”³⁴.

W obecnych uwarunkowaniach funkcjonowania pułku szczególnego znaczenia nabiera kultywowanie treści związanych z kształtowaniem uczuć i postaw patriotycznych oraz tradycji oręża polskiego wśród żołnierzy, adeptów trudnej sztuki artyleryjskiej i miejscowej młodzieży. Bogate doświadczenia węgorzewskich artylerzystów są również odzwierciedleniem stanu i kondycji tego rodzaju wojsk. Jedną z zasadniczych myśli, budzących niepokój na początku XXI w. była próba pomniejszania znaczenia artylerii i jej zadań na współczesnym polu walki. Jednak doświadczenia współczesne wykazują, że rola i znaczenie artylerii nie zmienia się. Ten rodzaj broni pozostaje nadal drugim, co do potencjału bojowego (zaraz po wojskach pancernych i zmechanizowanych), wykonawcą zadań bojowych.

11 Mazurski Pułk Artylerii, prawny spadkobierca 1 Warszawskiej, a później Mazurskiej Brygady Artylerii, jest w chwili obecnej największym pułkiem artylerii w strukturach polskiej armii. Jest to jednostka o stanach osobowych, o których jeszcze kilka lat temu można było tylko marzyć, działająca w zupełnie

³³ Wiceminister Obrony Narodowej na obchodach Święta Obrony Narodowej na obchodach Święta 11 Pułku Artylerii, <http://11pa.wp.mil.pl/> (dostęp: 25 I 2018).

³⁴ J. K r a s z e w s k i, *Zakończenie*, [w:] *Garnizony artyleryjskie na Warmii...*, s. 279.

nowym otoczeniu organizacyjnym, szkoleniowym i społecznym. Wysiłek węgorzewskich artylerzystów, tak jak kiedyś, ma znaczenie dla funkcjonowania całej artylerii. Bogate doświadczenia z udziału w działaniach poza granicami kraju to także jego wizytówka na arenie międzynarodowej. Potwierdzeniem są również, od lat siedemdziesiątych, działania w ramach ONZ w różnych zakątkach świata, pozostawiające zawsze tylko bardzo dobre wrażenie o żołnierzach, jednostce i miejscu, z którego pochodzą. Obecnie przed 11 Mazurskim Pułkiem Artylerii im. gen. Józefa Bema pojawiają się coraz to nowe zmieniające się zadania. Dla żołnierzy i ich rodzin ważne jest, że pułk funkcjonuje w regionie, z którym złączył się w sposób trwały nazwą „Mazurski”. Akceptacja społeczna mieszkańców i zaangażowanie władz samorządowych stanowią ciekawy przykład kształtowania podstaw etosu artylerzysty w węgorzewskim garnizonie.

Bibliografia

OPRACOWANIA

- 1 Brygada Artylerii. Wspomnienia, kalendarium, symbole*, red. W.B. Łach, Węgorzewo 2003.
- Bardzik P., *Podstawowy sprzęt artyleryjski „Węgorzewskiej” 1. Brygady Artylerii w latach 1943–1989*, [w:] *Garnizony artyleryjskie na Warmii i Mazurach*, cz. 2 (*Artyleria polska w XX wieku. W 70 rocznicę powstania 1 Warszawskiej Brygady Artylerii Armat im. gen. J. Bema w Węgorzewie*), red. W.B. Łach, Węgorzewo 2014, s. 154–165.
- Karuzo R., *Dzieje Garnizonu Węgorzewo w latach 1934–1945*, [w:] *Wojsko na Mazurach na przestrzeni dziejów. Wojsko na Ziemi Węgorzewskiej*, red. W.B. Łach, Węgorzewo 2001, s. 87–91.
- Kraszewski J., *Zakończenie*, [w:] *Garnizony artyleryjskie na Warmii i Mazurach*, cz. 2 (*Artyleria polska w XX wieku. W 70 rocznicę powstania 1 Warszawskiej Brygady Artylerii Armat im. gen. J. Bema w Węgorzewie*), red. W.B. Łach, Węgorzewo 2014, s. 279–280.
- Łach W.B., *Warmia i Mazury w systemie obronnym Polski po II wojnie światowej – jednostki liniowe Wojska Polskiego w wybranych garnizonach*, [w:] *Wojsko Polskie w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej po II wojnie światowej*, red. H. Łach, Olsztyn 2016, s. 169–190.
- Mróz M., *Traktat o Konwencjonalnych Siłach Zbrojnych w Europie (CFE)*, Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz 1995, nr 74.
- Pawlica E., *Mazurska przygoda. Moje wspomnienia z dowodzenia 1. Mazurską Brygadą Artylerii w Węgorzewie w latach 1994–2003*, [w:] *Garnizony artyleryjskie na Warmii i Mazurach*, cz. 2 (*Artyleria polska w XX wieku. W 70 rocznicę powstania 1 Warszawskiej Brygady Artylerii Armat im. gen. J. Bema w Węgorzewie*), red. W.B. Łach, Węgorzewo 2014, s. 200–252.
- Pawlica E., Łach W.B., Godlewski D., *1 Mazurska Brygada Artylerii im. gen. Józefa Bema. Tradycja i współczesność*, Olsztyn 1998.
- Pietrzak W., *Brygada w okresie wielkich zmian*, [w:] *Garnizony artyleryjskie na Warmii i Mazurach*, cz. 2 (*Artyleria polska w XX wieku. W 70 rocznicę powstania 1 Warszawskiej Brygady Artylerii Armat im. gen. J. Bema w Węgorzewie*), red. W.B. Łach, Węgorzewo 2014, s. 195–199.
- Warszawski Okręg Wojskowy. Historia i współczesność*, red. W. Rozbicki, Warszawa 1997.

Ziniewicz M., *Wojskowa infrastruktura techniczna z czasów I wojny światowej obecnie wykorzystywana przez Resort Obrony Narodowej*, [w:] *Wielka wojna na Mazurach 1914–1915. Studia z dziejów frontu wschodniego I wojny światowej*, red. R. Kempa, Giżycko 2014, s. 499–431.

NETOGRAFIA

Decyzja nr 229/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 VIII 2004 r. w sprawie dziedziczenia i kultywowania tradycji oręża polskiego, http://www.wojsko-polskie.pl/f/pages/atts/2016/5/decyzja_nr_229_mon_z_dnia_11_sierpnia_2004_r_w_sprawie_dziedziczeni (dostęp: 12 I 2018).

HSW SA: 155 mm samobieżna haubica L52 kal. „Krab”, <http://promilitaria21.home.pl/autoinstalatorm/joomla/innowacje-i-biznes/item/4022-hsw-sa-155-mm-samobieznahaubica-l-52-k> (dostęp: 15 I 2017).

Wiceminister Obrony Narodowej na obchodach Święta Obrony Narodowej na obchodach Święta 11 Pułku Artylerii, <http://11pa.wp.mil.pl/> (dostęp: 25 I 2018).

Wydarzenia pułkowe 2015 r., <http://11pa.wp.mil.pl/> (dostęp: 8 II 2018).

WIESŁAW BOLESŁAW ŁACH

Basics of forming the artilleryman ethos in the Węgorzewo garrison at the turn of the 20th and 21st centuries

The scientific problem of the paper is to define a soldier's ethos while performing tasks in the Armed Forces at the turn of the 20th and 21st century. To this end, it was considered that place of serving, tradition and military education form the soldier's ethos. This paper discusses the extent to which these values have become the basis for forming the artilleryman's ethos in the Węgorzewo garrison at the turn of the 20th and 21st centuries. From 1949, a military unit existed in the Węgorzewo garrison. Over the years, its name, subordination and scope of tasks have changed. This influenced the formation of the artillery garrison with pedigree and combat experience. Research on the soldier's ethos refers to the activities of the 1st Mazurian Artillery Brigade named after General Józef Bem, operating from September 3, 1993 to December 31, 2010. It was reformed by order of his superiors in the 11th Mazurian Artillery Regiment on January 1, 2011. It took over traditions its predecessor as well as earlier artillery brigades stationed in Węgorzewo. The Artillery Regiment is an independent unit of rocket and artillery subordinate directly to the Land Forces Commander and performs similar tasks as previous brigades.

Keywords: ethos, artilleryman, the Węgorzewo garrison, military infrastructure, tradition.